

פתח דבר

אובייקטים גלובליים

בזמן שישב בספרייה הבריטית וחקר את המהפכה התעשייתית, התעקש קרל מרקס לקשור את ההון – שהצטייר כתופעה מופשטת, דבר ה"הולך ומתנדף" במערכת של רווחים מזדמנים – לרצף של אירועים גשמיים: הגוף המזיע של הפועל, ספינות מטען החוצות את האוקיינוס, מכונות המאיצות את קצב הייצור, וכן שלל המוצרים המוגמרים שהחלו לגדוש את חלונות הראווה של חנויות הכולבו, בהם שמלות קיץ אופנתיות עשויות בד כותנה המיטיב לספוג צבע. המטריאליזם הזה שילב בין החומרי לתרבותי, ובין המוצק למופשט, וקיבץ הכול בשרשרת יחסים שקשרה יחד שדה, מפעל, שוק וצרכן. אף על פי כן, הנטייה להפריד בין הזירות הללו נותרה בעינה. חקר ההיסטוריה, הסוציולוגיה והפילוסופיה, בעיקר כפי שהוא נהוג באקדמיה, מוסיף להתמקד בהגיגי האדם ובמעשיו, בלי לתת את הדעת לגורם המתווך בין הרעיוני למעשי, הלוא הוא האובייקט – גוף, צמח, מכונה, שמלה – שהשימוש בו מבדיל אותנו מהבהמה ומכונן את הציוויליזציה. זניחת האובייקט כמוה כוויתור על מפתח חשוב להבנת העולם בכלל, והמצב האנושי בפרט.

הכותנה מגלה עוד טפח של המציאות המורכבת הזאת – אופייה הגלובלי. הבדים והאריגים שהציפו את הכלכלה העולמית למן המאה השבע־עשרה נוצרו בזכות עבודת הכפיים של מיליוני אפריקנים ששועבדו לשם כך ו"וצאו" בעצמם כסחורות לאמריקה כדי לעבד את שטחיה – ולצידם מספר דומה של איכרים בהודו, ולאחר מכן במצרים ובפלסטין העות'מאנית, שנרתמו גם הם, מרצון או בכפייה, לגידול הסיבים הנחשקים. בתום הקטיפה הועמסה הכותנה הגולמית

על אוניות ששינעו אותה לבתי חרושת באירופה, ואחר כך הפיצו את התוצרת בחזרה לשווקים באמריקה, באסיה ובמזרח התיכון. כל זה היה חלק ממערך מסחר שנשען על אשראי הולנדי, פוליסות ביטוח צרפתיות, מכשור בריטי ותכתובת עסקית ענפה בין סוחרים הפזורים על פני התבל כולה. מכאן אפשר להסיק כי ה"גלובלי" אינו עשוי מקשה אחת, ואין פירושו שעתוק סדרתי של סניפי מקדונלד'ס או תפוצה נרחבת של עלילה הוליוודית ההופכים את העולם לכפר קטן והומוגני. על פי רוב ההפך הוא הנכון: השוני הוא שמחבר בין מקומות מרוחקים ומחזק את ההיגיון שבכינון יחסי חליפין בין זרים. מה שהיה נכון במאה התשע-עשרה נכון שבעתים במאה העשרים ואחת. כך, שורות אלה מתנסחות במחשב מתוצרת חברה קוריאנית שמגייסת מימון בבורסות העולם. החשמל המפעיל אותו מופק משרפת דלקי מאובנים שנכרו באזרבייג'ן, באוסטרליה ובאינדונזיה, דלקים המשחררים גזי חממה שמכסים את האטמוספירה בשמיכה בלתי נראית המחממת את העולם כולו. אותו מחשב מונח על שולחן עבודה שעוצב בשוודיה. לידו ניצב ספל מחרסינה סינית, המכיל קפה שצמח על שיח בברזיל ואחר כך נקלה באיטליה. שלל האובייקטים הללו מצאו את דרכם לתל אביב בזכות הסכמי סחר בינלאומיים והסדרת מאזני הייצוא והייבוא. מסכת היחסים הסבוכה הזו, שכללה גם התכתבות נמרצת בין עורכי הסדרה, הניבה בסופו של התהליך את הטקסט הנוכחי – שהועלה טרם הדפסתו ל"ענן", מרחב אחסון אלקטרוני זוכר-כול הממוקם בחוות שרתים המעבירה זרמי חשמל בסיבים אופטיים תת-קרקעיים ותת-ימיים. שלא במקרה, הערוצים הבין-יבשתיים האלה שמחברים את העולם יחדיו בימינו מתחקים אחר מסלולי כבלי הטלגרף שנפרסו לראשונה לפני כמאתיים שנה, עניין שמחדד את ערך חקירת העבר לשם הבנת ההווה.

הספר שלפנינו, אובייקט גלובלי בעצמו, הוא חלק מסדרה שמוקדשת כולה לאובייקטים גלובליים. מטרת הסדרה לבחון את החומרים שמעצבים השקפות עולם, מצבי תודעה, תפיסות מוסר ויחסים חברתיים. מדובר בתהליכים ממשיים וערטילאיים,

נוקשים ונזילים, קרובים ורחוקים, היסטוריים ועכשוויים, הקשורים באובייקטים שניצבים בלב מערכת חליפין גלובלית המבנה את חוויות האדם. ככל שנעמיק את מבטנו נגלה שמה שנראה לנו כחפץ מקומי ודומם הוא לאמיתו של דבר אובייקט חובק עולם ורכיב חיוני של חיינו. די בציון תפקיד המזון, הביגוד וקורת הגג בכלכלת הגוף – ולצידם תפקיד הספר המודפס, השיש המפוסל והמיתר הרועד בהזנת הנפש – כדי להבין מה רב משקלו של האובייקט בקיום האנושי.

כל ספר בסדרה נסב על אובייקט נבחר ודן בהשלכותיו על חיי החומר והתרבות כאחד. זהו מחקר פוליטי וכלכלי, פילוסופי וחברתי – בין שמדובר במקורות אנרגיה ובין שמדובר במילה הכתובה על דף נייר או במיכון התקשורת הבין-אישית, אם נביא דוגמאות לנושאים העומדים על הפרק. לעיתים אופיו הגלובלי של האובייקט מוצא את ביטויו בפרטים קטנים ואף אינטימיים; ולעיתים הוא מתגלה בהקשריו הרחבים, בקשרים הנרקמים והמתמסדים בין מרחבים רחוקים כל כך עד שדומה כי אין ביניהם קשר. אנו מזמינים את קוראי וקוראות העברית להצטרף לניסיון הזה להאיר את חלקו של העולם ביצירת האובייקטים המעצבים את חיינו, ואת חלקם של האובייקטים עצמם ביצירת העולם.

העורכים